

# Накъыгъэм и 1-р Гъатхэмрэ Лэжыгъэмрэ я махуэшхуэ

ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЦКІУ



# АДЫГЭ



КЪБР-м И ПАРПАМЕНТЫМРЭ  
ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ  
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА  
И ПРАВИТЕЛЬСТВА КЪР



1924 ГЪЭ ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

# ПСАЛЪЭ

№50 (24.644) • 2024 гъэм мэлъжыкхым (апрелым) и 27, щэбэт • Тхэмахуэм щэ къыдокі • И уасэр зы тумэнщ • adyghe@mail.ru  
adyhepsale.ru



## Урысейм и парламентаризмэм и махуэм теухуа КЪБР-м и Іэтащхьэ КІуэкІуэ Казбек и хуэхъу

ПщІэ зыхуэсщІ сенаторхэ, депутатхэ!

Урысейм и парламентаризмэм и махуэмкІэ сигуми си псэми къабгъэдэкІуэ сынывохуэхъу!

Хабзэубзыху органхэмрэ властым и къулыкхуэцІапІэхэмрэ къэралым и гъащІэм увыпІэшхуэ щаубыд, социально-экономикэ зыужыныгъэм лъабжэ быдэ хуэхъу Іуэхугъуэхэр къызгъэпцэным, Урысейм и щхъхуитыныгъэмрэ шынагъуэншагъэмрэ хуэмнэм, цыхухэм я псэукІэр егъэпІэкІуэным хэлъхъыныгъэшхуэ хуащІ.

Іужьрей зэманым парламентым и лэжыгъэм курых хуохъу дзэ Іуэху хэхэр къызгъэпцэным теухуахэр. Закон къыдззыгъэкІхэр еужьэрэкІуэ йолэжэ дзэ Іуэху хэхам хэтхэм, абыхэм я унагъуэхэм ядэлэпыкхуным, къэралымрэ щыналэхэмрэ зэлпэзрыту зауужынымкІэ хэкІыпІэхэм.

Си фІэщ мэхуэ урысей парламентархэр зэманым къытхуигъуэв къалэнхэм дпэкІи жыджэру зэрыпэджэжыну, ди хэкур нэхъри лъэрэзехъэ зыщІ лъапкь Іуэхухэр зэфІэхыным ехъэлІа лэжыгъэр зэрызфІагъэкІыфыну.

Узыншагъэ быдэ, жауалпынгъэ ин зыпыл фи лэжыгъэм ехуэлэныгъэ щывІэнэ, Къэбэрдей-Балъкъарым, ди Хэкум ифІ зыхэлъ Іуэхухэр влэжыну си гуапэщ.

## Дызэкъуэтмэ, дызэрыІыгъмэ...

Къэбэрдей-Балъкъарым и Іэтащхьэр Гъатхэмрэ Лэжыгъэмрэ я махуэшхуэм и щыыхкІэ цыхухэм зэрехуэхъур

Къэбэрдей-Балъкъарым и цыхухуэ пщІэ зыхуэсщІхэ!

Сигуми си псэми къабгъэдэкІуэ сынывохуэхъу Гъатхэмрэ Лэжыгъэмрэ я махуэшхуэмкІэ!

А махуэм езым и хабзэ дахэхэр иІэжщ, абы и купщІэ нэхъышхэр цыху лэжыкІуэм и гуащІэдэкІым, абы и зэфІэкІым, и ехуэлэныгъэхэм хуащІ пщІэщ. Къэбэрдей-Балъкъарып къулейщ цыху зэчиіфІэхэмкІэ, Іуэхур нэгъсауэ зэфІэхыным жыджэру пэрыт лэжыкІуэшхуэхэмкІэ. Нобэрей ди фІыщІэ псалъэхэр яхуэгъэзаш зи акылкІэ, зи гуащІэкІэ, хьэр къызыпыкІи зи ІуэхуцІафэкІэ экономикэр, цыхухэм я псэукІэр езыгъэпІагІуэхэм, зыужыныгъэм хуэлажэхэм, ди щыналъэм и

ехуэлэныгъэхэм къахэзыгъахуэхэм. Псом хуэмьдэжу хуэхъу псалъэ гуапэхэр яхуэфашщ республикэм и социально-экономикэ щыткІэр егъэпІэкІуэным зи гуащІэшхуэ хэзылхъа, нобэ щІалэгъуалэр зыпэрыт Іуэхухэм хэгъуэзэнымкІэ щапхъэ яхуэхуэ ветеранхэм.

Си фІэщ мэхуэ дызэкъуэтмэ, дызэрыІыгъмэ, Къэбэрдей-Балъкъарым, Урысейм я ехуэлэныгъэхэр къызэрыкІ ІуэхугъуэпІхэр зэдгъэхуэлэнымкІэ зыхуэдгъуыжа къалэн псори къызэрыдэхуэлэнур, гугъуех псори къызэрызэднэкІыфыну.

Си псэм къыбгъэдэкІуэ сынывохуэхуэ узыншагъэ быдэ, зэлүзэлэщыгъэ, сыт хуэдэ Іуэхуми ехуэлэныгъэхэр щывІэнэ.



Мэлыкыыхым и 25 - 26 махуэхэм Санкт-Петербург шкүлүкүш Урысей Федерациям и Федеральнэ Зэхуэсым дөт шыыэ Хабзубуэхуэхэм я советим и элүшүэ. Абы хэтэх КЪБР-м и Парламентым и Унаэфшэ, Советым социальнэ политикэмкэ и комиссэм, дунейсо эздэлэжыныгъэмкэ и комиссэм хэт Егоровэ Татьяно.

УРЫСЕЙМ и парламентаризм и махузм ирихьэлзү УФ-м и Президент Путин Владимир яхуз-зат Хабзэубзыхуэм я советым хэтхэм икли махуэшхуэмкIэ ехьүз-хьуаш:

- Мы махушхуэр шидгъэлъап-пэлэк, дж къэралыгъуэмрэ хаб-зубзыху творчествэмрэ, цыху-бхэм унафэр зэралцэлъым и шыхьэт институтуэр зэрывсфэу-варэ зэривжухамэр шыхьх хуэтшү аращ. Дзылбыхк! зма-нымрэ къыхъуахшүэмрэ шыхь-эт тохуэ дж джэ кысэа хаб-зэхэм, парламентаризм гъ-бъыдын, Урысей и жылагуэз-политик системэм зегъаужым-ным хьэллэхэм мыхъэнэхшүэ з-ралэ.

Ди кээралым и Унафэщым  
кыхигэщаш хабзубзыху  
органхэмрэ парт фракцэхэм-  
рэ Урысей и Правительст-  
вэм, Федерациэм хыхьэ хэ-  
гьэгүхэм я Іэташхьэхэм куп-

● **Нобэ Урысейм и парламентаризмэм и махуэш**

# Зэманыр щыхъэт тохъуэ



щлаф!зу зэрадэлажьэр.

- Нобэ псори нэхь дыззыпх  
луэхуу шылэр, дауи, дэ луэху хэ-  
хам шылэ ди лыхуужьхэм дазэ-  
рыдэлэпыктуэрш, абыхэм я уна-  
гуэхэм зэрызашлэдгьякуэрш.  
Абыхэм папщлэ хабзэ щхьэхуэ-

хэр къэтштащ, псэуныгъэм  
ехьэллэ шэсыплэхэр дубзы-  
хуаш. Ахэр дяпкэл нэхъ евгъэ-  
флэклэуэ, щытыклэм елытауэ  
хэкыплэхэр къэвгъэуэны сыны-  
вольэлэ, - жиаш Путиным.

Президенты тепсэлъыхьаш

егъэджакӀуэхэм, дохутырхэм,  
бюджетым и лэжьакӀуэхэм я  
улахуэр зэрат щыкӀэщӀэм мы-  
хьэнэ ин зэриӀэм.

Хабзубзыхүхэм я советым хэт-хэм зашыхуигъазэм къэрал Уна-фэщ'ым къыхигъэщаш Урысейм лъэпкъ зэгурылуэныгъэр зры-щынэхъышхьэр.

– Сытым дежи феуьжээрэккыи федералныи, шчыналъэ закон-  
ым феуьжэллэну, жуаулпынгытэ  
ин фхэлъэ ла лүжум феуьжэдэ-  
хэну сынывольтэлэ, псом хуымэ-  
дэу гулыгътэ хуэцхыин хуэйз ялэ  
идгъэ лүжукъуэхэм, лъэпкъ  
зыуьжынгытэр гъкълэнтэрым,  
хазэубыжукъу лүжум иджэуртэ тех-  
нологие имэлалэр кыбгыгъэ-  
сэбэпыным, бжыгъэр з лъабжэ  
платформэхэм феуьжэлъэ-  
ным, цыхуэхэм жалэр фи джэж кэ-  
сыным, – кыбгыгъэзаш Путин  
Владимир.

А махуэ дьдэм зэхэташ Урысей Федерацим и Федеральнэ Зэхуэсым Федерацимкэ и Советым деж щыгэ Хабззубзыхухэм я советым хэтхэм я зэлүшгэ. Ар ира-

гъыгулаакш Хабзэуыгуыгуым я советным и унафцъху Федерациэмкӕ Советным и Ӏташцъху Матвиенкӕ Валентинӕр Къэрал Думӕ и Унафцъ Володин Вячеславӕр. Абы цытӕспӕлхъащ 2024 гъэм мазаем и 29-м Урысӕй Федерацим и Президент Путин Владимир Федеральнӕ Зкуысӕм Зрызхуыгуыгузӕм къыгъыгъӕлзгъуа Лукухуыгуым, псом хуымдыд куалху сабийху а бжыгъгъ хэгъхъуынуым, бынӕнуагуыгуыгуым ӕдӕлзпӕ къуыным теуахуах, «Комплексе- ное развитие сельских террито- рий» къэрал программӕр зрагъ- гуызаццӕм, къуагъжӕм цекӕлуӕ хуыгуыгъгъер къыгъыгътӕным ӕхӕлӕлӕм.

Кышынэмышлауэ, Хабзэу-  
зыкхэм я советым Тавричскэ  
урдэуэм злүлүш шрыгтэу-  
кылаш УФ-м и сенаторхэр, Кэ-  
рал Думэм и депутатхэр хэтү.  
Ахэр тепслыыхахэ псэукэм зэ-  
гъужыуыным, шынагузыншагэр  
кызыгъэпэциным, лүлхэм пэ-  
цэтэным, макъэуэм политик-  
ым, псэулпэ-коммуналым йна-  
тэм. Апхуэдэи кулэуыкылаш хэм  
зэгърахаш Урысей-Африкэ ету-  
анм саммитым кыриуахуэр, аф-  
рикэ кыраалхэм я хэгъагхуэм  
ээрэдэлжыагхыгъ жыпжэухэр.

**КъБР-м и Парламентым и  
пресс-луэгушщӀапӀэ.**

**Цыхубэ  
зэзурьцэныгъэм  
и джэлэс**

2012 гъз лъандэрэ ди къэралым ша-  
гъэлъапъэ Урысейм и парламентариз-  
мэ и махуэр. Ар а гъэм мэкъуауэ-  
гъуэм и 27-м федеральнэ хабзэм тету  
къаштауэ шытащ. Ди къэралым и  
тхьыдэм шыпнэ демократие институт  
нэхьыщхьэм - Урысейм и Къэрал  
Думэм - 1906 гъэм лэжъэн шидзащ.

УФМ-и Конституцизм ипкэ иткэ 1993-гэм шөгъжыауэ Урысей Федерацизм гъаи кыдъжыгъэкэ и орган нэхъыжьхьэр Федералны Зхъуссар - Урысей Федерацизм и Парламентыр. Ар палатиту зхъэтхъ. Федерацизмкэ Советър Къэрал Думър. Федерацизмкэ Советър Федералны Зхъуссым и палатэ нэхъыжьхьэр, абы къэралым и хъгъгъу кэс кыбгъэдэкэ лыкыуитт хътх. Къэрал Думър Федералны Зхъуссым и палатэ етл-анэрхъ, палатэ 450-р хътх, ахэр илъэс-ситху дегъау ялэх хъх.

Урьсэй парламентаризмэр демократием кыгуыгхымыр зимысэ и хыьхэц, цыхуым и эффэцкылыр и псалъэмэр пшцэцэлэ жылагуэз зэхэтыкыэ убзыхуным хуэ-гэпса изанатлэ. Абы и фыгьэкэц жыла-гуэм и гшэцлэм энха луху зэмьлэлжыжы-гуэхэм зэщыгыуу унафэ трашыхыыф, цыхуу псоми я сэбэз зыхэлхэр кьалты-тэврэ.

Парламентаризмэр зэрэгцээгээр кыгыгхуялгыл имейлү епхач Къызъердей-Балькырым ис цыхуьбэм я псэуклэмис. Узплькыжрз абы кыкля гызгуанэм урилпъжэм, гу лъумътэнкэм Исмал ил-кырым зман зхуэмдэхэм къалэн змыллуужыгъуэхэр здихыу зрекълү-кым, а къалэнэр депутатхэм пылхъэн-шв зрагъгъэщам.

Кыргыздарды-Балкыкчур Республиказм и Парламентым иригэукук лажыгым и унатынгыгэ нэхъыгэхэкым ащыщ кэрал властым и органхр, граждн жылгыгэ лухуцццлпхр кызырэгэ-рагэ-лпэц, ахр зырылхыгэ хабз лаж-жыгэр зэтэгэувэнуыр. 1997 гэм ф-клардм и 1-м Парламентым кытщтац Кыргызды-Балкыкчур Республиказм и Конститутуцэ - Урысей Федерацизм хэт, демократие хабхэцхр зц лажыгэ иджырей кэралыгэузм и япз конститу-цур. Арац республикым и жылгыгэ-политикэ цытыкчур эпллэзэрытлым, лпэкэ змыслуужыгыгэу куздым кях-хкц цыхуычур зыгурылхызм джлэц хуу-чуу. Депутатхм я луху бгыгэхэкымэц зопшэцарчц, абыхм я лущагыгэмэц лза-гымрэх ляхэр зман нэхэ гыгуым кыхызышшыфар, зыужыкынгэ гыгуым тэзгыгувар.

НЭШІЭПЫДЖЭ Замирэ.



# Щалэгъуалэм я хабзэубзыху жэрдэмхэр

Еджакіуэхэмрэ шіэныгъэ, жылагъуэ іуэхушцілэхэм іут шцілэгъуалэмрэ папцілэ кызырагъэлпэщ «Си хабзэуб-зыху жэрдэм» зэхъэзэхуэм кырікїуахэр дыгыуасэ КъБР-м и Парламентым кыышызэщціакъуэжаш.

[illegible]

Залушр кышыззэлуихым, Емүз Нинэ кыыхигъэщ «Си  
хэбзэузыху жэрдэм» зэхэзэхуэр мы гъэм епшыклубгуа-  
нэу зэрырагъэклуэкыр. 2024 гъэм абы шалэгъуалэ 70-м  
нэблагъэ хэташ, лэжыгъэ 62-рэ зпэуэм кышагъэлъэ-  
гъуаш.

Сэтгэвчтэй хүдээд, лэжыгчтэй нэхбэйг кызыгшгэвчээр налшкыдэхсээр - псори эхэртэ 36-р мэхтэ. Ди гуагшэ республикэм и Тэрч. Прохладнэ, Дзалькыуз, Май, Лэскэн районхэм зыкыамыгануу мэй лүхүм кызырзыхыбари, - жиаша Емүзым. - Кызыгшгэвчшын зүйтэй хэбээ хэзээхүм хуагшгэвчээр хабзэ жэрдэмшн аа флагагмыр мыхыонхон зырыгшгэвчээр. Адэки дхуейш мэй лүхүр едгээфлэкүэнэ, шалэгшгуалз нэхбэйг кызыгшгэвчээр.

[illegible]

Зэхуусым цыхуу тэжэнэм я лэжыгьэхэм я презентацэ шад элэгь уаш. Кэбэр-ми Парламентым и Шад элэгь уалд пар

латэм хэт Мэшыкуэз Астемыр зытегсэлгыыха лэжыгээр теухат «Коммунальнэ луухуушэбэзэмээрэ зышлэ пэшээрэ шат уасэм и ыхэз цыхуу шхэуэхэмэ етыкыным теухуауэ» КъБР-м и Законом, «КъБР-м шыпсэу цыхуу гуэрэхэм кээрэным зырышазыгакъуэм и лууэхуи» КъБР-м и Законом, «КъБР-м и хабэз шхэуэхэмэ зэхуэуэкынынгэхээр кэльхэзыэм хэылауэ» республикэ Законом и проектым. КэбкЪу-м и Медицине колледжым и студент Мэрзэй Рустам игтэхэ-зырат узыншаггэм теухуауэ цыхууэхэм яшцэн хуей луу-гуэхэм зырышазгэгэуаэзэ. Иманхээр егьэфлэкүлэным, Май районым и шылпэ администрациэм далажэ шалэгэуалэ советымхэт Тищенко Анастасиетукыркуыха муниципальнэ шчынальхэуэа и комиссэхэм я лууху уабыукүлэм зырызы-жыным, Къамлыкүэз кьуажэм и курыт школым и 9-нэ клас-сым шеджэ Къанкүл Элинэ тыхыхьазэ ебгүанэ класс кьэ-зыухэм экзамэн шаткэ гугьухэ зылууэхэмэ абыхэм я хэклыхпэхээр, КъБР-м и Парламентым и Шлалэгэуаэ па-латэ хэт Күзүмшэз Алимэр КъБР-м и кэрал, кылагуэз И-натэз лүтхэм лэжыгэмэкли и инспектор нэхышхэз Соблыр Теимуразр я тыхгээр теухуат зы шхэз хуэлэгэхэмэ хэылаэ зэгурылуныгэхээр хабэз и лэнынкыуэкли зырызраггэхэуэ зыгууэхэм дышлаггүпхэхэм.

[illegible]

- Мы лүхур фи япэ лъэбакъуэу араши, политикэ хъуми гъащлэм нэгъуэщ! и лъэныкъуэу щытми, иджыри ехьулэны-гъэшхуэхэр кызырдэкълэунур фи флэщ фшчы, зэры-зувьжыным сыт шыгъуи иужь фит», - яжриащ шлалэгъуалэм Къумал Заврбэч.

### БАГЪЭТЫР Пуизэ



«pogoda.yandex.ru» сай-  
тым зэритымкӓ, республикэм  
уфауэ щыщытынуш. Хуабэр  
махуэм градус 24 - 27-рэ. жэ-



# Зи псалъэм Iулыдж илэ

Шэныгээр дапцши шытц  
икли шытынуш кээралсо  
зуйжуйныгэм и джэлэсу,  
абы и лэнатэ нэхэйшхбээ  
сүту жүйлэмэ, шэныгээр  
куумэр цыху зэйимрээ дэ-  
хэнэ кээрари лэцэ зышйр.  
Гьашцэм мыхээнэшхуэ шы-  
зэйз а лэнатэм зуйжуйныр,  
дауи, ельытащ абы пэрйт  
лэцгаэлэлхэм ябгэдэлэ  
зэфэклэм, хялэ жьдээрэ-  
гьымрэ а кьэлэнхэмкэ зыха-  
цэж лэ жууалынхэмрээ. Зи  
гүгүу тшй а хэлхэм а нэ-  
хэуфхэмкэ Тхээр зыхууэса  
шэныгээл куэд исч ди шы-  
налэм, зыйрагээхэ хьу-  
лэнэйгээрэх экүм и зуйжуй-  
ныгэмрээ абы и зуйзшэны-  
гэмрээ нэсу хуагээлэжэв.

АПУХЭДЭШ ди тхыгээр зытуулаа адыгь еджагьшхуэр - КъББ-м шэныгьгэхэмкэ шыхьэ зилэ и лэжэакуэ, биологие шэныгьгэхэмкэ доктор, КъББКУ-м кышшызырагьэпэша ялэ шэныгьгэ-егьэдэжыныгьэ-производствэ Изнатэм, Бгылэ шыпэиэхэм я экологиэмкэ шэныгьгэ-кэхуэтакуэ лабораториэм, университетим биологиемэр экологиэмкэ, шэныуэрэп кэгэзсэбэнынымкэ и кафедрэм яунаэфшэ, профессор цэрылуэ Дзу Руслан Исмахыл и кьуэр. Шэныгьгэлэ шыпкьым и ныбжыр мэлыжыкьым и 30-м илэзэ 75-рэ ирокхуэ. Лэпкэ шэныгьгэм и зыужыныгыгэм хэлхьэныгыгэм ин хуэзышэ, абы и кэкэлуэном псэ хэлэпкэ хуэлажэ [шэагьэлэ пажэхэм, цэрылуэном хуэфаэшэ дьдзу халыгьтэ Дзу Руслан.

Зэржэлэжи, цыхум гя-  
щэм цызылэргичхэз хьу-  
лэнгыгхэм я нэхьбапэлэм  
кьежялпэ хухурч ар шальхуа  
унагуэрэц. Дээлхуэц шын-  
лэм хыхэз Сэрмак адыгз  
кэуажэхуэм пшцэ зилуэ дэс-  
хэм ящыщц Дэуэх Исмэхьилрэ  
Хьонистэтрэ. Абыхэм я уна-  
гуэшуэм (зэшыгхуэпплрэ)  
зэкьүцшитлрэ хурт зэрыбын-  
ур) я сабий пажэт Руслан цлэ  
дэхэр зыфлаца шалэл цыкьлур.  
Хэку зауэшуэм иужь ита лэ-  
хээн хэллэм и сабиэгүэр  
хуыбдан, ар кэкхьурт кэз-  
зыхуэрейх дунейр флэхэ-  
лэмэт, набдзэгүбдэпплэх,  
жану. Куэдэм зэртыцлэжи,  
цыпэлхур адз-анэм дапцэши  
я тегьэцлэллэ, я дэлэпхуэ-  
гү нэхьшхэц, я дзыхрэ я  
шхэзэр зэрхэллэц, иужь кы-  
уэр анэкьлхуэхэм шалхэрэз  
гуэгүгхэлэгүэрэ яхуэхуэц.  
Анхэлэт Дэүх я нагуэзыр.



Русланц эцэхыгэусэхэм ялэ  
 Изыдэлтэпыдзу, унагузэ лууху-  
 хэмжэли нэхышхэцэр пынымжи  
 сэтэп хууэ кыакуэтэр. А кял-  
 нэнхэм псом хуымдыжу  
 мыхэнэшхуэ ялэ хуат, быным  
 я адэр дунейм ехыжа нукжэ.  
 Сабийхэм яхуэцлалхэ псори и  
 закыуэз шэцэм кыдхуа анэм  
 Русланц шигэгэкэуэныфлу  
 илар. И бын пажыр и дэлэпы  
 кыгуэгуу, Хэнифэт хульэклаш  
 сабий нэхышхэхэри лэз  
 бидэкэ игэзувын, я гур афлэ-  
 мыкылудрэ гашцэм и Изфыр  
 зыхашцэу кыбгэтэдэжын.

Жылжым дэт курыт шоқыр  
1967 гъэм ехуылъныгъэкӀз  
къъзыуха Руслан шӀныгъыгъ  
лъагъм хуаӀбагъарт. А гурашор  
гъуаззу, Руслан шӀтӀыгъыш  
КББкъ-м и химие-биологи  
къудамзм. Студент илъэсхъри  
абы ирхыкӀхъа лухугъыгъ  
зымылӀужуыгъыгъ куодкӀз гъэн-  
шӀау. ЕджӀным къыӀыдхуэ  
зыманыр хушхырт къхуэтӀны-  
гъхъор егъӀкуокӀыным, дзыгъ-  
хъа зоологие унӀтӀыныгъэм и  
шӀхуэм нхъ куууэ шыгъуаззу  
зыхуӀщыӀыным. ШӀныгъыгъ нхъ-  
хышхъыгъ зырыгъыгъуагътам  
шыхъэт тхъуэ и дипломыр  
Дзум къыӀзырхъыжаш 1972  
гъэм.

Зэфэккышхуэ кызыккыуэ-  
кыну зыккызыгъэлъэгъуэ  
лцхгъэл ныхбжыгъуэ еджалэ  
нэхъышхэм кыгъэнцх, иубла  
и кхъуэныгъэм адзккы пра-  
гъэщэн, шцъныгъэ куум хашэ-  
ну. Куэд дэмкыгуэ Руслан  
ягъуэуап университетым шцъ-  
рыщэу кыкыщцъуэхыжэ ме-  
дико-биологиэ лабораторэм  
унафшэу. РАН-м Кэккыгъэ-  
хэмрэ псэушхэхэмрэ я эколог-  
иетикэ и институтым, КъБР-м  
Шцъыгъэ хыгуэфыгуэхэмрэ  
дыккызыхуэрейх дуней  
хумънэиетикэ и министерствэм,  
Къэбэрдей-Балъхэу мэзкыуэ-

дым, «луашхэмахуэ лъапэ»  
Лъапкъ паркым я нэлэм щ'эт а  
лэнатлэм лэжыгъэ купщ'афлэ  
куэд шызэфлэхаш Дзум, про-  
фессор ц'эрылуэхэр и чэн-  
джэщэгъуу, студент ш'алэгъуа-  
лэри къэжутэныгъэхэм ириша-  
лэу.

Эджапэ нэхъыжьхэм и 13-шагхэлхэм и чэнджьыным тету, Дзу Руслан штэтысхыагъ КъБКБ-у-м и аспирантурэм икй 1982-гъэм ирихэллэу хъызыр ишщэ ипэ илътсхэм иригъэ-клуэкэ къухэтхынгъэ хьэлэмтэр хэр лъабжьэ зыхуищэ и диссертатэ лэжыгъгэр. Ар Дзуэм хуылъныгъэкэ щыпхыгъэ-кшэ РАН-м и къудамзу Свердловск къалэм (иджы Екатеринбург) къалэм шцым икйи биологие шцынгъэхэмкэ кандидат хуащ.

Кыбкылгылыз илтэсхэри лэжыгыг күпшлэфлэ змыл-лэужыгыгуэхэмклэ гэнцлэу ирихэкшлэ шлэныггэллэм. Университетым студентхэр зэррыриггаджам кыбдэкузлэ абы иригэкшлэкузлэрт шлэныггэ-кэкхутэныггэ хьэлэмэтхэри. Плэцшлэгуз олэклам и 90 гэгэкэм и кум Дзу Руслан утыку ири-хэкшлэ иджыри кьэс зэфлиха кэкхутэныггэхэр кыбшлэцшлэ-кыужа лэжыгыгшлэхуэ. Шлэныг-гэ дунейм пшлэхуэ шлэцылэ а лэжыггэхэри адыгэ шлэныг-гэллэм шлэнтхуэ пылхуэ шлэпхыг-гэкшлэ РАН-м Кьэлэгыггэхэмэр псэушхэкхэмэр а экологиемклэ и институт цлэрылуэ. «Биоло-гие шлэныггэхэмклэ доктор» цлэ-лэагэр хуафшлэ дьдызу зыфла-ца Дзум куэд дэмькылуэ кы-хуаггэфшлэц кафедрэм и профессор кылуыкыри, зы илтэс нэхэ дэмькылуэи хахаш КьБКу-м биологиемэр гистоло-гиемклэ и кафедрэм и унаэфшлэ. А кылуыкум пэарту Руслан шлэпхыкыри ириггэфлэ-

### ● Дифі догъэлъапӀэ

күлүш кафедрэм шызэфла  
лэжыгыэхэр. Абы и жэрдэмк  
кафедрэм и лэцлагэлхэр  
элэж унэтыныгыэхэм кхэх  
хуаш шылуэпсыр хуымным  
рэ абы и хуугуэфыгыэхэр кэ  
гэсэбпынымрэ хыэлаэхэр.

Дзу Руслан Исмахыл и кыуэр зы эфэрэкэрз шэныгыгэкэ зы цэр жыжык йуа эшэагэкэлэ. Зэхэишйк куу зилэ шэныгыгэкэлым и гупысысэри йуэху еппыкэхэхэри кызызырымыкыуа хэлэмэтхэ. Зыпыртэ йэнатэмкэ жуауалыныгыгэ йагэ зы хышцүлэ. Дзум кызырегэзэшэикли хэулыэнэуагыфэрцэр зылырэгэхэу зэфхэ биологие, экологие шэныгыгэ унэтэныгыгэмэ ятэшчыкэ кэхуэтэныгыгэ инхэр. Абыхэм ятеукуа лажыкыгэхэр и куэдш еджагышэхуэм. Псори зэхэту кыапштэмэ, Дзу Руслан и квалэмэпэм кыпыкыкэш лажыгыгэ 300-м шигыуа. Абыхэм яхэтш шэныгыгэ тыхыгэ хэлэмэтхэри, монография кыпцшэафэрцэр, студентхэмэр аспирантхэмэр кыагэсэбэпыпхыкэ методикэхэри, программэ зэмылэуагыгэхуэхэри.

[illegible]

Зи псалъэм Ӏулыдэ иӀэ еджа-  
гъэхуэр шӀэх-шӀэхӀуэр Ӏра-  
гъэблагъэ шынальзэс, къэ-  
раллэс, дунейлэс шӀынгӀуэр  
зэхэс зэмӀылужыгъэхэм.  
Абыхэм я утыкъухэуэм Дзүм  
шӀелатэ шыныгъэлӀхэр зыгъэ-  
птейтӀ лухуэгъэ зэмӀылужыгъ-  
гъуэхэм зэрӀпӀлӀ, доклад  
купшӀафӀлӀхэр шӀеӀ. КъБР-м и  
Правительствэм и унафэм те-  
ту, Дзу Руслан ди шынальзэм и  
шӀыуэпсым и зэхӀлӀыкӀэм те-  
шӀыхьа кӀэпщӀтӀэныгъэ зэмӀ-  
лужыгъуэхэр шӀыпӀлӀхэуэм  
шригъэкӀуэклӀащ.

Щіэныгъэм и шыгум нэса  
еджагъэшхуэм, адыгэлӀ нэсым  
и дуней тетыклӀ экӀум, лӀуэху-  
щӀафӀэ дахӀэхэм, бгъэдэлӀ  
щӀэныгъэмрӀэ лӀзагъымрӀэ яте-

шыкша псалъ куэд шызыхыбох  
цлныгъз дунейм. «Дзу Руслан  
Къэбэрдей-Балъкъэрэм, Кав-  
каз Ишхъэрз цыналъэм къы-  
шынэмшылдз, дз къэралы-  
шхумэ и цыплъ куэдм цы-  
цэрлыр цлныгъэгзл цыпкъы-  
къыхутакълз къызэррымкылдз  
анатэм зэрпыртат илъэс 50-м  
шлгым къркуыбдз, лъэкп  
цлныгъэм и зыуыхыныгъэм-  
кз мыхъэншхуэ злз лажыгъз  
куэд зфхилхаз. Къызгъэп-  
закълз ахыргъэманыр, лкъу-  
лъакълэр цлныгъгзл ныб-  
жыуэрлэхуэ зы цлблэкым  
гуэгъгълаблгуэ зыухуауэр.  
Уэ епхъызла къухтунгъэхэр  
адэкз зыгъэкълэтэн, абыхэм  
зезыгъэкълэуэдзин, зезыгъэ-  
шын цлблз уи ужь ктуувэныр  
дэтхэнэ цлныгъгъэлэм и дж-  
кы насыпхушхуэ. Апхуэдэ  
фылгъуэхэр зы куэдхэм халытэ  
лъэкп еджагъшхуэр, - жёл  
УФ-м и еджаплз нэхъыхъэм,  
КЪБР-м цлныгъгъэхэмкз шыкъ  
злз я лажыакълз, химие цлны-  
гъгъэхэмкз доктор, профессор  
Къушыхъ Хъзсбий, - Шлзныгъ-  
гъэлэм и зэрфкъл лгъагъэм къа-  
пкълауэ абл къыфлаца шы-  
хыцлз лгъаплгъэр, дамыгъэхэр,  
цытхуэ, фылцлз тхылъ бжы-  
гъэншэхэр. Куэдрэ узыншу  
иджыри лажъэн, псэуну дз  
гуапэт псори дызэрыгушхуэ  
цлныгъгзл цэрлыр».

Анхдаг гяашд куншадагд зиг шийбаг кьылдэ Дзу Руслан аяшшын унагуз дахэки Тхэр зыхуэсахэм. Къызыхэка унагуэм ис псоми шапхээрэ гуаээрэ ахуэхуа анэкылтху нэхыжыкфыр унагуз зэрхуэрэ илэс 50-м шигуаша. Русланрэ и шьхэгээрэ Хэлимэтрэ кэшэуша күүмдир лэлэк хабэм тету агэсаш, цлэныгээрэ лэцлагээрэ ирагэгүташ, унагуз хужахэ. Нэ фыгузэ зытрамыгэпалтэм хуэдэ быным къашуа кууэралтху цыкхлур. Абыхэм зылэрагэхэз ехулэлнэгымэхэм цогуфыкл нэхыжэхэр, я лэр нэхри жан хууэ, гыашэм и лэфыр иджыри зыхагашлэ.

Дзу Руслан Исмэхийл и кэуэм  
и Ыхьыхьэм, благаэмрз ныб-  
жэгьгүхэмрз нобз хуагъэ-  
хуэуыз псалъэ гуапэхэм дэри  
дахоувэ зымашцэхэ. Узынха-  
гъэ быдз илэу, ызыпэрт Изататэм  
ехулэныгъэхэщцэхэ шызылэри-  
гъэхэу, и щцэлбэм, и гэсэн-  
хэм я теклуныгъэхэм цыгу-  
фыкылы, унагуэз насырпэ  
гунсцхугьгүэрэ шымыщцэу  
иджыри куэдрэ псэуну, лэжъ-  
ну дохуэхуэу дызыргьушхуэ  
лэлъкэ еджэгъэхшхуэм. Гүнэз  
зымылэ щцэныгъэ лгъаэм и цы-  
гум тетци, да гуапэх абы  
иджыри зэфцэк! куэд кыщи-  
гъэлыгъэуну.

**ЖЫЛАСЭ** Маритэ.

# Нэхъапэщ ІэнатІэ Іутхэм я шынагъуэншагъэр

Мэлыжыыхым и 28-р Лэжыггэр ху-  
мэным и махуэщ. Дызэрыт илээсым ар  
трагэлспыхащ «Лэжыггэм и ухуэклэр  
цыхум и узыншаггэм, и зэфлэклым  
зэран хуэмжыуу кыызэггэпэщын»  
унэтыныггэм.

ЦИХУМ и гяшцлэм шыщ эзман нэхыбэ дьдэ шифаклүзм хабжэ лүхушлалтэ зылутыр. Аращи, мыхэнэ ин дьдэ зилщ абы и лэжыгээр шынаггуэншэу кызыр-рыщызэгьлэпэм, и лэнатлэм зэрэщи-тыншым, зыхуей зэрэщыхуэзэм. А посм кыхаэкхыиу гурылгуэгүз щт гугьэ тшыи лүхум хэьлалэ махэу кышлэнэхвар.

Изнатгэ лүтхэм я узыншагэм, уеблэмэ я  
гэашчэн дөжкэ шынагуз нэхэ кээзышэ  
лүхушлэлхэм аяшчу ди нобэмэ кьо-  
гузгурыкүз промышленностымрэ  
уухуныгэмрэ пышлэхэр. Абыхэм кьа-  
кэлзюкүз транспортым, мэкумэшым,  
шым шэлэ хугузуфыгузхэр кыш-  
лэхыным тэлажэ Изнатгэхэр.

1989 гъэм мыбы хуэдэ лүэхугъуэ япэ  
дыдзү щеклүэклар США-мрэ Канадэмрэщ.



А кързалитым шыъ профсоюзхэм хэтхэм апухуэдэ шыкыкыкы ягу кыагъэкыжат зи лэнатлэ пэрыту фэбжы зыгуэтахэмрэ хэкулэдахэмрэ. Илъэсщыгъ нэхъ дэмкыкы, а жэрдэмыр дит планетэм тет адрей кързалхэм кышызыдлаштэу шъалдэт.

«Лажыгызм и дунейпс кызгэ-гъэпзакылэ» (МОТ) зы фэлэжыгэ з-гъэзынгъэм зы гугу тццц махуэм и егъэлукыкылэ хурум 2003 гъэм нэхъ уб-гуауэ цытепслъыхъат. Иужрей з-маным ар, Урсей Федерацири хтэ, ягъэлпэлэ ШЦы Хъурейм тет къэралхэм яшывш 175-м.

Мы махуэр хуэгъэзаш къэрал унафэщӀхэмр жылӀагъумр цӀыхухэм я узынагъэм, я гъащӀон джӀкӀ шынагъуэ кӀызышэ лӀнатӀхэм луху хебъхӀуэ шыщӀыхэр зырыщӀыкӀлӀыгъэкӀуа шьӀкӀэм гулӀытӀ шьӀххуэ хуегъащӀыным, лӀжыгъэм зӀ зэран екӀахэм, фӀожэ зыи-хэхэм ядӀлӀыкӀунымр я унагъуэхэм зыщӀагъекъунымр кӀыхуеджӀным, нӀ-гъуащӀышхэм.

КЪУМАХУЭ Аслъэн.



● Дн псалъэгъуэр

# ЗэчиифІэм и шапхъэ



ЩыІэщ цыху, сыт хуэдэ ІуэхугъуэкІи уепсэлъэфу, сытри екіуу кьехъуллэу, и Іцэныгъэмрэ зэчІимрэ гъунэ имылъ кьыпщыхуу. Апхуэдэхэм ащыщ Дудар Зарэ. Абы мы гъэм кьыдигъэкІа «Волшебство массажа» тхылъым теуухуэу кьэзгъэпсэлъэну арат сыІцыхуэуар. Ауэ а бзылхуэгъэм апхуэдизым хиІцыкІыу, ІэцІагъэрэ ІцэныгъэкІа уехъуэлсэнур зэрыщытыр кьыщызгурыІуэм, ди уэршэрыр Іыхъ хъуаш, пэжыр жысІэнщи, гүлсэхугъуэ хэслэгъуэу гъэцІэгъуэну екіуэкІаш.

- СызэрыщыгуаэмкІэ, Зарэ, биологический узюхуеджар. Ауэ кьэфакуэу, ди-зайнер, продюсер, тхакІуэ жыпІэм, гуаэдджэм и лэужыгъуэу куэдым иу цІэ шыбгъэуаш. Іуужым хъэрычэщыІэ ухъуаш СПА-салон, «НасыпыфІэ ныбжъ 40+» зэгухъэныгъэ, массажим и шол, нэгъуэщІхэри кьысгъэлхури. А псори кьызыхэкІыр сыт?

- Дахагъэм! СызэрыцІыкІурэ дахэр си нэми си псэми фІэфІу сыкьэхъуаш. Арагъэнт хыбъщІэщІэ сыхуэну сыІцэхуапсэр. Нобэр кьысгъэсым си нэгъуэщІэ сыт теплэгъуэ... Илэси 4 сыхуэми арат абы шыгуэ. «Кабардинка» ансамблэм и кьэфакуэу гъуэ-эджэ Шэру Соня пылэ гъэ-Іцэгуээнхэр хыбъщыгуыу, бостей екіуэхэр шыгыу, Іэп-щэхъу, тхъэгъу, Іэпым телыд-джэхэр Іэрылэу, пащтыгъуа-гуащэм хуэдэу шыкІафІу, шабэу, хуэму зыгъазуу, и хыбъщІэ дахашуэ и дамэм телуэ таксим ису пщэдджыгъэ кьэс слэгъуэрт. Сэ ар зыкІэ сфІэдэхэти, ситхъэкъуауэ, жыы скуримыкыу сыкІэлъы-пшырт. Балигъ сыхуэа нэу-жыи аращ дахагъэм и пща-

гъащІэ псор абы еспхыну сыхуэуи сужыІэнукыым. Театрхэм, гимнастхэм, кьэ-факІуэхэм хыбъщІэ шыгъын кьэзгуысыу сылэжъащ. Кьэ-факІуэхэм сахэтти, хамэ кьэралхэм дашуэрэ зыкы-щыдгъэлъагуэрт, ди нэгъуэ-зедгъуэжырт. Ари си псэм шыщт. 2012 гъэ лъандэрэ массажим сыдихъхэти, гу-кыдэжышхуэ пымылэу сы-зыхуеджа биологический кьы-щыхуэсэблэпщ, мыбдеж. «Волшебство массажа» тхы-лымкІэ цыхуэхэм садогуашэ ІэпкыІэпкыыр пшыІэурэ узыфэ зэхуэмыдэхэр зэры-пхуэгъэхуэж ІэмалхэмкІэ. Ар дэтхэнэ зымы кьызырыгу-рыІуэн бзэ тынхкІэ тхаш, алъандэрэ кІэлъыпщыны-гъуэу езгъэкІуэкІар шызэхуэс-хъсащ. Псалъэм папщІэ, цыхуэр махуэ псом шысу мэ-лажъэ. Гу лымытэу и Іэ-фракІэр зэпымычу дзакІэм щехъуэ компьютеркІэ шы-лажъэм деж е зыгъазуэрэ тхылъымплэ кьыдегъэкІ. Цыхуэр кьыхуимгъэщІахъым апхуэдэ лэжъэкІэми, и тхыцІэм екіуэлэ лыпцІэхэр зэцІонэ, мэбэг, узын Іцадзэ, цыхуэр Іуш мэхуэ, кьеуэри ар кьызыхэкІари кьыгурымы-Іуэу. ЛыпцІэ зэцІонэм кьепха Іэпхэр е Іэр зэрыщыту ундэ-рабжъу, пыдиныкІуу Іцэдзэ. Цыхуэм и лэжъэр кьыгу-рымыІуэу дохутырым деж макІуэри, хушхуэу зэхуэ-мыдэхэр кьрахъэллэ, ауэ дзытепсэлъыхъ шытыкІэхэр хуэгъэкІуэдыркыым. Мис апхуэдэхэрэщ массаж хуэны-кьуэр. Узыр кьызыхэкІар кьэпхутэмэ, тынх дыдэу пхуэгъэхуэж.

- Зарэ, пхужыІэну а Іэ-Іцэагъэм укьытеуыІэну хъэмрэ иджыри иу гур ныкыуакъуэрэ? Зыгуэр кьэ-пыхъуэрэ?

- СужыІэнукыым. Сэ хуиты-ныгъэр сфІэфІщ. Си гур утыпщыуэу сопсуэ. НэгъуэщІэ Іыгуэрым сыдымыхъхыну, си ІэцІагъэрэ сымыхъуэжыну сужыІэнукыым. Ауэ сызыпэ-рыувар псом нэхъэр нэхъыфІу сщІуэ, си кьарур зэрыщыту абы тезухуэу сесащ.

- Уи ІэцІагъэр кьыпщІэгу-жагуэу, зыри хуэуеижу утыку укымынэн папщІэ, илэсипщІэ кьэс пхуэжын хуейуэ жалэ психологхэм...

- Пэжж ар. Уи лэжыгъэр кьыпщІэгуэжгуэуэн шыщІа-данэ деж, ІэщІыб шыІэуэр нэгъуэщІэ Іыгуэрым утэрыу-вэмэ нэхъыфІщ. Узныкыуэ-кужу пфІэмыфІ лэжыпІэм укіуэн нэхъ жагуэу шыІэкыым. Апхуэдэ гукъуэу иу гум имылэу, хуиту убауэу упсэумэ, гъащІэр сыт хуэдэу ІэфІу кьыпщыхуэр!

- УзыхуэцІэгъуэжыр сыт, Зарэ?

- Сыхуейт нэгъуэщІэ зема-ным сыхалхуэну. Ныбжъ дахэм сити иджырей зема-ным сыхэлсэуыкІуу. Хуиту кьэрал-шыб кьыкІуэу, сызыхуейм сыхуеджуэ, хамэ кьэралыбзэ-хэр зыгъащІу, ІэмалыцІэхэр кьэзгъэсэблэурэ си Іуэхур згъэкІуатэу сыпсэуарэт жысІэу сохуагъэ. Ди нобэрей Іцалэгъуалэм кьагурыІуэр-кыи кьызыхэкІар. Куэдым а гъащІэр ягъакуэу, Іэмал хушэхэр благъэкІуэ. Пэжж, цыхуэ псори зэхуэдэкыым, зыщІэхуэпсри зытэхуэр-кыым, ауэ сэ быдуэ си фІэщ мэхуэу цыхуэр хыбъщыту кынгъэщІауэ, и гур утыпщы-и бгъэм шызу бауэу псэун хуейуэ.

Епсэлъар  
ФЫРЭ Анфисэщ.

## ХьэщІагъэр щытепщэ щыналъэ

Туристхэм Іуэхутхъэбзэ яхуэцІэнымкІэ кьэралым и ІуэхуцІа-плэ нэхъ ин дыдэхэм ящыу «Пегас туристик», «Невские Се-зоны», «ТТ-тревел», «Магазин путешествий», «Транссервис», «Центр Туризма и Отдыха», «Слетать.ру», «Алеан», «Анекс Ту-ризм» жыхуиІэхэм я ІыкІуэхэр иджыблагъэ ди республикэм шыІаш. Ахэр ди щыналъэм хыбъщІащ «Кавказ Gran Turismo» дунейпсо турист пхуэщІэм зегъуэжыным ипкы иткІэ. Ар 2022 гъэм кьыхалхъауэ щытащ икІи УФ-м и Кьэрал Думэ Тур-ризмэврэ турист инфраструктурэм зегъуэжынымрэ и коми-тетым, Ростуризмэм, Урысей географии зэгухъэныгъэм ар дайгъащ.

«KAVKAZ Gran Turismo» дамыгъэм щІэту Кавказ Ищхъэрэм и щыналъэхэм ІэналІэм зыщегъуэжыным ехъэлэ зегурыІуэны-гъэм Іэ Іцадзэуэу щытащ. ИкІи, ипэІуэІэ дубзыхуэуэу щыта турист лъагъуэхэм тету, хыбъщІэхэм зрагъэлъэгъуаш КИФЩІ-м и туризм ІэналІэр нобэ зыхуэдэр. Абыхэм махуиІэщІэ щыналъэ псори кьысзхакІуэхуэу, шыІуэлсым и фэеллэу 100-м щІигъуэм, лэпкы щэнахбзэ мыхъэнэ зыІэ ухуэныгъэхэм, турист лъагуэхэм шыІаш, хыбъщІэхэм, шхалІэхэм, санатор-курорт комплексхэм я лэжъэкІэхэр зрагъэлъэгъуаш.

«Кавказ Gran Turismo»-р нобэ Кавказ Ищхъэрэм и щыналъэхэм я турист гъуэгуэгуэгуэгуэгуэ. Абы хыбъщІэхэр шыгуэгуэгуэ ещІ мыбы шыпсэу лэпкыхэм я тхыдэм, лэпкы щІэныным, яхуотсгъэлъыхъ цыхуэхэм кьадэгъуэгурыкІуэ хабзэм, лэпкы ерыскыым, тхыдэ мыхъэнэ зыІэ фэеллэхэм, щыІпІэ дахэхэм. Турист гъуэгуэгуэгуэ-гуэу хохъэ Адыгейр, Ставрополь, Шэщэнымрэ Ингушымрэ, Осетие Ищхъэрэ - Алаиер, Кьэрэщей-Шэрдзэсыр, Кьэбэрдей-Балъкьэрыр, Дагыстэныр. Кьэралым и туроператорхэм рес-публикэм щыдэлажъэр КьБР-м Курортхэмрэ ТуризмэмкІэ и ми-нистерствэуэрэ.

«Мыпхуэдэ зэпыщІэныгъэхэм, щыналъэхэм я мызакъуэу, КИФЩІ псом и сзбэл куэд хэлъщ. Абы и фыІыгъэкІэ Кавказым и эфІэкІым цыхуэхэр шыгуэгуэгуэ мэхуэ. ДэркІэ, псом ягуэ, нэ-хыщыгуэу ІуэхугъуэуІт мыбы хэтщ: ди жэрдэмым кьыпэджэжыну зыхуэдэнуэр адэкІэ дызэрысдэлэжэнуэрэ», - жилащ КьБР-м курортхэмрэ туризмэмкІэ и министр ШоджэныцІыкІуэ Мурат.

КьэпщытакІуэхэм я кьалэн нэхъыщхъэр турист лъагуэхэр кьанэ щымыІуэу ІцалыщытыкІыныр, «Кавказ Gran Turismo» дамы-гъэм щІэту ди республикэм и турист лъагуэгуэу хуэфашэуэу уыпІэ Кавказ Ищхъэрэ псом шаубыднырщ.

Иджыблагъэ ди щыналъэм хыбъщІахэр Іуащхъэмахуэу лъапэм шыІаш, Налшык кьалэм и уэрэмхэм кьыщакІуэхуэу, Балъкьэр Ипщэ кьуажэр зрагъэлъэгъуаш, лэпкы шхыныгуэуэр зы-Іуагъэхуаш, турист инфраструктурэр зрагъэцІыхуаш. Абыхэм нэсу кьалыгъащ ди экскурсоводхэмрэ тэрмэшхэмрэ я лэжыгъэм фыІ дыдуэ зырыхуэлэрыхуэхэр, хыбъщІагъэ зехъэным Налшык кьалэм зырыщыхуэлэзэр.

Хьэщыкыуей Олег.

## Тхылъ еджэным хуаущІы

Налшык и Кьэрал концерт гъэлъэгъуапІэм шагъэлъэлпаш «Тхылъыр фыІуэ зылагуэхэм я зэгухъэныгъэр» мы гъэм илэсэ 50 зэрырыкыуэ.

- Ди зэгухъэныгъэр кьызырыуэхуэрэ зы махуи зэпыахъым и лэжыгъэр. Сыт хуэдэ зэманым хабзэ нэхъыщхъуэу дзытетыр тхылъыр фыІуэу лъагъэным цыхуэхэр кьыхуэгъэушынырщ. ГурыІуэгъуэуэ еджэкІуэІу Іуэхугъуэхэм хэтэм а гъащІэм тхылъым уыпІэ ин зэрыцІыгыр, - жилащ зэгухъэныгъэм и унафэщІ Шин-карэвэ Наталье.

Концерт гъэлъэгъуапІэм шагъэлъэлпаш «Тхылъ еджэным деб-гъэхъэныным уегугъыным - Іцэблэм и кьэкіуэнум уегугъунырщ кыкІыр» зэпеуэм шытэкІуэхэр. А Іуэхуи а зэфІэкІ кьыщагъэлъ-гъуаш литературэр фыІуэу зылагуэу ныбжыщІэ 200-м щІигъу. Ахэр кыкІат ди республикэм и щыналъэхэм, Абхазым, Бело-руссием.

Мы Іуэхум и Іыхъуэу шыта «Ди псалъэр кьызырыІуэу-2024» зэ-пеуэр траухат Кьэбэрдей-Балъкьэр АССР-м и Кьэрал саугъэтым и лауреат, совет, урысей усакуэу цІэрыІуэ Кьэщжэ Иннэ кьыс-ралхуэрэ мы гъэм илэсэ 80 зэрырыкыуэ, КьБР-м и Кьэрал саугъ-этым и лауреат, КьБР-мрэ КьШР-мрэ а цыхуэбэ усакуэу Ацкъан Русланрэ КьБР-м и цыхуэбэ усакуэу Беппаев МутІалиррэ я ныб-жыр илэсэ 75-рэ зэрырыкыуэ. Абыхэм я усэ кьеджэнымкІэ нэ-хыфІ дыдэу кьалыгъахэри пшыным шагъэлъэлпаш. Цыхуэбэ усакуэуэу псалъэ гуапэ жраІаш а ІцэджыкІакуэу ныбжыщІэхэм, тхылъыфІ сыт шыгъуи еджэнуи аущыщ.

Гъуэт Синэ.



## Мэлыжыхым и 29-р Къафэм и дунейпсо махуэц

# Дахагъэ къэзыгъэщэ



Дунейм къафэ лэужыгъуэу зыгъыжым и 29-м ягъэлъапэ. Къафэм и дунейпсо махуэр гъэлъэпэн жэрдэмэр ЮНЕСКО-м КъафэмкIэ и советым 1982 гэм къыгъылауэу шыташ. Махуэр зыгъэлъуар егъэджакIуэ икIи хореограф Гусев Пётр, балетмейстер, балетым хуэфашэ увылэ гуаэджем шиубыдынымкIэ куэд жылжэ, «иджырей балетым и адэ» цIэ лейр зыфашыгъа Новерр Жан-Жорж (1727 - 1810) къышальхуа махуэм тэхуэу.

МАХУЭР зыгъуахэм я мурад нэхъыщхэр мамыргъэмрэ зэныбжэгъуэмрэ я хьэтыркIэ цыкхуэр зэшлэнырщ, политикэ, шэнхэбзэ, лэпэкъ гъуналпкъхэр гъэбдэнырщ, зы бзэкIэ - къафэм и бзэкIэ - ахэр «зэгъэлъэнырщ».

Дахагъэ къэзыгъэщхэр дахагъэр. Къафэм дикхэ цыкхуэр зрыпскабэзэм шэ хэлъкъым, ар лэжыгъэ зыкхуахэм гуапагъэр цыкхуэр зыкхуахэри хьэкъэ. Алэ Къафэм и махуэм яхуэфашэ дидэу уехуэхуэ хьуащ къафакIуэхэм, абыхэм я гъэсакIуэхэм, алхуэдэуи къафэр фIуыу зылъагъу дэтхэнэм. Псалъэ гуалэ зылъагъу хьуахэм яцыхуэ НарткIалэ шыцэкIэ «JamRaT» къафакIуэ гупым и къызыгъэпэщакIуэхэр - Теунэхэ Джэмалрэ Радимэрэ.

\*\*\*

Хьыджэбз цыкIуэ зацIуэ зэхэт «JamRaT» лэпэкъ къафакIуэ ансамблым зэхуэзышэсэр Теунэ

зэхъыгъуэхуэ Джэмалрэ Радимэрэ. КъафэмкIэ телъджэ зилэ, фашэ дахэ дидэхэр къызышылдыкI хьыджэбз цыкIуэхэр зэхъыгъуэхуэ, фестиваль зыбжанэм хэтыну хунсаш ахэр зырышылэ илэзситхуэм къырубыдэу. Зэи къызуахым абыхэм къышхымыжаныкIуэ, увылэпэхэр къышамыху.

Радимэ къафэныр фIэпIу, абы игури и псэри етауэ къахуащ, къафакIуэ гуп зыбжанэм хэ-таш. Унагъуэ ихъа иужь, и шхьэ-гъусэри гуаэджем и лэжъа-кIуэти (уэрджылакIуэ), мурад яцIаш уэрэдж жылэным, къафэным шыкхуагъэсэ студие яхуэну. Ансамбль абы къыха-шыкIуэны, утыкушхуэ ахэр ира-шэныи ягу къэкIуэртэкым 2019 гэм цыкIуэхэр шыцэхуашэсэм. Гупым хэт хьыджэбз цыкIуэ Радимэ къыбгъэдыхэу: «Ардей-хэм хуэдэу дэри фестивалхэм, зэхъыгъуэхуэм дыхъзтыну дихуэт», - къышхыжылэм я лужу бгъэдыхэкIэм тIэку зрагъэхуэ-жаш. Я гъэсэнхэм ансамбль къыхахуэны мурад яцIуэр, хорео-графие лэжыгъэ купцIафIэхэр гъуэувыным зрапцIащ. Зыщхъгъуэхуэм яцыхуэпэщ-жыркым ялэ къафэхэр гъуэу-выным, фашэхэр гъэхъзырынным гугъу дехъауэ зырыштар. Ауэ псори яцыхуэгъуэпэщэж я сабийхэм зэу цыкхуэр къы-зырдыдахэм. 2022 гэм и кIэм ансамблыр утыку къызырыра-шар концерттэкым, алэ зан-шэу зэпэуэт. Гран-при саугъэтыр абы шыгъуэ къышхуагъэфэ-шам сытым хуэдиз гугъуэгъуэ ялат цыкIуэхуи Джэмалрэ Ра-

димэри! Абы иужькIэ тегушхуэн-ыгъэхуэ, гукъыджыкхуэ ялэу лужум пашаш.

КъызыгъэпэщакIуэ куэдм къащIэри, зэхъыгъэхэм ирагъэ-лагъэ хуащ, сабийхэм я бжы-гъэм хуэдитIкIэ хъхуащ. Ан-самблым и гуп нэхъыжымрэ и гуп нэхъышхуэмрэ хэтми, иджып-стукIэ ягъасэм, псори зэхэту цыкхуэ блышым нос къафакIуэ цыкIуэхэр. Абыхэм гуаэджем ахуэдизкIэ я псэм хэлъш, хуацIэ лэгуауэм игъэгъуэхуэ яху-зэфIэкIыр нэхъыбжэ хуэуэ къы-зэрэпэхэри, егъэпэуэз ягъэгъуфIэ я унафэцIэхэр. Сыт хуэдэ зэпэуэ-кIуэми, гупыр зырышылэ илэ-ситI иримыкхуэ зэманым къэ-хуахуэным ялэ увылэ, саугъэт лэпIэ къамыху. Ар я фIышIащ жэуалпынгъэ пылу лужум пэрыт гъэсэнхэм, Теунэ зэхъ-хъгъуэхуэм я гукъэкIхэр сыт и лэныкIуэуи къадызылэ ады-анхэм. Иджыпсту зэманым гуп епшэхэи хьыжупIэр, зы цыкхуэ-цыкхуэти къаруэ мылкъуэкI пху-зэфIымыгъэкIым лужуу зырыш-тыр зым и джэки шэхуэкым. Зи бын и гукъыджэри и ехуэлэны-гъэрэ папцIэ зи зэмани зи къа-руи емылэж ады-анхэм фIы-гуэуу шылэ къытхуэлIэну яхуэ-фашэц.

Ансамблым утыку къыха-къафэхэм яцыхуэ «Хьыджэбз къафэ», «Адыгэ сюитэ», «Гъатхэ къафэ», «Гуашэ гъасэ» жы-хуиэхэр, нэгъуэцIэхэри. «Гъатхэ къафэм» гъэцIэгъуэну хэлъыр нэхэ цыкIуэ дидэхэм я гупым зэригъэзашIэр.

Дэи цыпIэ кIуэми адыгэ къафэхэм и дахагъэр ягъэлъа-гъуэу, лэпэкъ шэнхэбзэм и зы-лэхъышхуэ хуэ а гуаэджем лужу-кхуэуэр ардейхэм зэрэпIэ-гъэцIэгъуэныр я нэгъуэ цыкIуэ-ахуэдэж ансамблым и къы-зэгъэлъэпэщакIуэхуи абыхэм я гъэсэнхэм. Зэхъыгъуэхэм шык-мытым и дежи, Iэмал гурэ зэра-гъуэт уэрэмхэм, зыщIэ хьэцIэ-шым и пIантIэм къышхуэ-цыкIуэхэр цыкIуэхэр къызы-лэагъуэхэр къуэуылэурэ абыхэм кыоплэ, ягу зырырихыр къра-гъашIэ.

Мурад гурэ зымылэ шылэ?! Джэмалрэ Радимэри я нэ къы-зыкхуиыр мащIэкым. «Лэжъэн, лэжъэн, адэки лэжъэн» - араш абы я къыхуэджэныгъэ нэ-хьышхэр. Iэмал имылэу къафэцIэхэр ягъуэуныуц, Iэмал имылэу фестивалхэм, зэхъ-зэхуэхэм хэтынуц, Iэмал имылэу ансамблым папцIэ сабийхэр ягъэсэнц, ягъэхъзырынц. Зыщхъгъуэхуэм хьыкхуэ я фIэщ мэхуэ къафэным, гуаэджем дидэхэ сабийм цыкхуэ лей къы-зырдышхуэныр, араши, адыгэ пIащэ лэпэкIуэхэр, бзылху-гъэ шыпкэ цыкIуэхэр къызыра-гъэзджыным яужь сыт шыгуи итхуэ ахэр хьызырщ.

ИСТЭПАН Залинэ.

# ПщIэрэ щхьэрэ ялэу

Адыгэ, балъкър лэпэкъ балетхэр къызунэхуымкIэ мыхъэ-нэхуэ илэщ Налшык 1960 гэм къышхызылаха Къэбэрдей-Балъкър культпросветучилищэм и къафакIуэ къудамэм. Абы щагъэхъзырыну лужыкхуат КъБР-м и Музыка театрым шылэ-жэну балеринэхэр къафакIуэхэр.

ЮЭХУЦИАПIЭМ къафакIуэ къудамэ къышхызыгъэпэщыну ира-гъэлъэгъат Театр Иным и къафакIуэ Iэзуу шыта, балетмейстер, егъэджакIуэ IэкуэлъакIуэ Проценкэ Александр. Араш Къэбэрдей-Балъкърым ялэ профессиональнэ лэпэкъ балет 1961 гэм къышхызыгъэпэщар, абы зыщхъгъуэхэр. Проценкэ Алек-сандр Къэбэрдей-Балъкърым и Май шыналэным шыцIэ. Москва дэт хореографии училищэр 1930 гэм кыуахэ нэужь, ар Театр Иным къафакIуэу илэзситхуэм нэблагъэкIэ шылэжаш. Абы и насып къыхыкIащ дуней псэм шыцIэрылэу балеринэ Улановэ Галинэрэ оперэмрэ балетымкIэ Ленинград театрым и къафакIуэ Iэзу Чубукиани Вахтангэ я гъусуу зы утыку итхуэ. Ар хэтат теат-рым шагъуауэ урыс, классикэ балет нэхъыфIэхэм. Таджикистаным и Правительствэм и лэулыкIэ, 1939 гэм ар а шыналэым ира-гъэблагъэри, Душанбе лэпэкъ балет къахыкхуэуи хуащ шыташ. Илэс 15-кIэ ар къафакIуэу, балетмейстеру шылэжаш оперэмрэ балетымкIэ театрым.

«Бланэ шальху мэкIуэж» жыхуиэрэти, и лъахэм кыгъэзэжаш. Абы и жэрдэмкIэ къуэнэхуащ ди лэпэкъ балетыр. Ар къафакIуэхэм ядлэжаш, жэц-махуэ имылэу. Республикым и куаажэхэр къалэхэмрэ къызыкхуиэхэр, езым къафакIуэ къудамэм шри-гъэджэну студентхэр къыхышхуэ. Къафэм зэфIэкI шыцIэ цы-лэхэмрэ хьыджэбзэхэр ар ядлэжаш езым зэхилхъжа прог-раммэмкIэ. ИлэзитIкIэ иригъэджа нэужь, студентхэм балетхэм шыцI пычыгъуэхэр ягъуэуфIэрт. Кыжылапхъэщ, Проценкэ Алек-сандр адыгэ, балъкър лэпэкъ къафэхэр зэриджар. Ар хуцIэ-кьурт лэпэкъ къафэхэр балетымрэ зырызыхуэуи зыным. Абы-кIэ абы и дэлэпыкхуэгъуэ республикэм и къафакIуэ нэхъыфIэхэм яцыхуэ, лэпэкъ къафэхэмкIэ балетмейстер, РСФСР-м цыкхэ зилэ и артист Дэшу Хьышхуэ.

ШоджэнцIыкIуэ Алий и цIэр зезыхэ Къэбэрдей кърал драмэ театрым «Лалуцэ» балетыр шагъуэури (либреттэр Проценкэ А., махъамэр зытхар композитор цIэрылэу Коган Левшэ), 1964 гэм мэ-лыжыхым и 28-м ялэу ягъэлъэгъуащ. Абы еплъыну къыкхуэр ахуэдизкIэ куэд хуэрти, псоти тысылэ ялысатэкым. КъБР-м ШэнхэбзэмкIэ и министерствэм и унафэцIэ, ар зы тхьэмахуэм къырубыдэу пшыкхуэцхэ къэс театрым шагъэлъэгъуащ. Лэпэкъ балет зи шыпэлагъуэхэр ар хуабжы ягу дыхъат, кхьхуэлауи къа-лытэрт. «Къэбэрдей-Балъкърым цыкхэ зилэ и артист» шыкхуэ-цIэр кхьхуагъэфэщар Проценкэ Александр и гъэсэнхуэ Архэт Хьэсэнбий, абы и къафэгъуэ кыкIуэцIа, спектакль псоти роль нэхъышхуэхэр шызыгъэзэщIа Хьэкул Розэ, Къардэн Борис сы-мэ. Илэс 20 фIэкиа мыхуэ къафакIуэхэм къыхуащIа пщIэмрэ гу-лытэмрэ я шыкхуэцI лэжыгъэм хуэлэжы гурэ псэклэ зырыгъэ-дэтам. Хуабжы цыкхуэ гугъыгъэ, зы IэшIагъэм хуэлэжы Проценкэ Александр я нэлэ кытету ахэр кыкIуэцIахуэ.

Къэбэрдей-Балъкърым и лэпэкъ балетыр Кавказ псэм цIэрылэу шыкхуащ, шIэупцIэхуэ илэу. Кавказ Ищхьэрэм и зы республики къымынэу ирагъэблагъуэрэ кIуащ.

Москваи шылаш, уэрэджылакIуэхэри, пшынауэхэри, филармо-нием и оркестри шIэуэу.

Культпросветучилищэм и ялэ къафакIуэ гупыр 1964 гэм къы-щIагъэкIащ. Проценкэ Александр и унафэм шIэту, Къэбэрдей-Балъкър кърал филармонием балет труппэ къышхызылауащ, къафакIуэ гупыр яхуэмнэ папцIэ.

Ялэ лэпэкъ балетым кыкIэлъыкIуащ «Бахчисарайский фон-тан», «Дахнагъуэ», «Лебединое озеро», «Золушка», «Дон Кихот», «Штраусиана», «Вальпургиева ночь», «Вечер балета», «Тщетная предосторожность» балетхэр. Республикым и куаажэхэм кы-кIуэрэ цыкхуэ куэд абыхэм еплъыну къыкIуэрт. А лэжыгъэхэм гугъIэгъуэу кыпэцIауам шIэи гуыи илэзэкым. А лэжыгъэм, 60 гъэхэм яхуэхэм, куаажэхэм яфIэгъэцIэгъуэнт зэи ямылэгъуа балетыр. Хьэуагъэ иралъхэрти, хьэлъэхъэшэ машинэхэмкIэ Нал-шык, жыи цIэи къыкIуэрт, артистхэм ягъэлъагъуэ спектаклхэм еплъыну.

ШоджэнцIыкIуэ Алий и цIэр зезыхэ Къэбэрдей кърал драмэ театрым КъБР-м и лэпэкъ балетым и лужуэр хьарзынэу джIуэ-длэжаш, 1968 гэм Налшык и Музыка театрыр къызылауахы абы ягъэлъауэ.

ТЕКИУЖЬ Заретэ.

# Ди тхьэлухудхэм ягъэбжыфIэ

Йошкар-Ола къалэм иджыблагъэ шылаш балетымрэ къафэмкIэ урысейсо зэпэуэ. Ар йокIуэкI Урысей Федерациэм и Правительствэмрэ ШэнхэбзэмкIэ и министрствэмрэ я нэлэ шIэту икIи къызырагъэлъэщаш балетымрэ балетмейстерхэмрэ я союзсо зэпэуэм къыпищыу. Зэгурэ а луж-хуэуэм и фIыгъэкIэ къацыхуауэ шыташ къралым и къафакIуэ Iэзэ-хэр.

МЫ гэм къафэмрэ балетымкIэ зэпэуэм кIуащ Урысейм и шыналэ 27-м икIа къафакIуэ 100-нэс. Шэджем махъамэ шклым и «Шардан» къафакIуэ гупым хэт пIащажы Къашыргъэ Тамилэ, Къашыргъэ Иланэ, Тылэщ Арнеллэ, Шыкэ Самирэ, НафIэдз Раминэ сымэ Къэбэрдей-Балъкърым и шIэблэм я зэфIэкIыр абы шагъэлъэгъуащ. Зэпэуэм папцIа ягъэхъзыра къафилпIыи - «Уэркъ пIа-шэ», «Адыгэ тхыпхъэхэр», «Абхъаз къафэ псынцIэ», «Ган да Ган» зи фIэшы-гъэхэр ди пIащажым екIуэ ягъэлъэгъуащ. Абыхэм я къафэкIэм кыхъэщаш лэпэкъ шэнхэбзи, адыгэ шэни, хэбзэ-нэмыси. ПIащажым я хьэрхуэрэгъухэм-рэ къафэмкIэ гъэсакIуэхэмрэ, залым шIэсхэр гупым къафгъэдыхуэрэ псалъэ гуалэ куэд къыжралаш, я утыку итIэкIэм зэригъэхъуар къыхагъэхуэрэ. Къэл-шытIакуэхэм къыхагъэщаш «Шардан» гупым хэтхэм екIуэ, шIыкIафIэу, я лэпэкъ шэнхэм гу лыуагъатэу зыкъызырагъэлъэгъуар.

КъБР-м и лыкIуэу урысей утыкушхуэм итэхэм «Лэпэкъ къафэ» зэпэуэ лэужыгъуэмкIэ диплом къыхагъэфэщаш. Гупым и унафэцI Гугъуэтыж Аскэр жилаш и гъэсэнхэм арэзы зрапцIар, абыхэмкIэ зэригъушхуэр.

ГУГЪУЭТ Заремэ.





КЪАРДЭНГЪУЩІ  
Зырамыкы.



# СурэтышI ныбжышIэхэр утыку кьохьэ

Ткаченкэ Андрей и цIэр зезыхьэ СурэтышI гуаэдзжэ-хэмкIэ музейн шагьэлъагъуэ Минводы кьалэм и «Бетельгейзе» дзэ-хэкупсэ сабий художественнэ арт-студием и гэссэнхэм я лэжыгъэхэр. Выставкэмрэ концертымрэ кьызырагъэблэгъамрэ я гэссэнхэм я IэдэкъэщIэхэр ягу зэрыдхьамрэ гуапэ зэрэ-шыкхьIэ.

ЮЭХУЩIАПIЭМ и унафэщI, художник, егъэджакуэ, тхь-дэдэж Павловэ Светланэ и псалъэм кьыхыгъэщIащ Налшык кьызырагъэблэгъамрэ я гэссэнхэм я IэдэкъэщIэхэр ягу зэрыдхьамрэ гуапэ зэрэ-шыкхьIэ.

Студием и гэссэнхэм я лэжыгъы 100-м нэблагъэ гэзлэгъ-гуэныгъэм кьашащ. Абыхэм шыболъагъу кьухьлэгъэхэр, танкхэр, нагъуэщI дзэ Iэмпы-сымэхэмрэ Iэцэхэмрэ. Сурэт-хэм ящыцхэр траууащ дзэ Iуэху хэхам шылэ зауэлхэм. СурэтышI ныбжышIэхэм я лэжыгъэхэм мамыргъэм, зыныбжыгъуэгъэм, зэкъуэтыныгъэм, хэкулгъагъуныгъэм укы-хураджэ. Кьыхылапхъэщ, студием екьуалIэхэм дзэ Iуэху хэ-хэм шылэ зауэлхэр зыхуеину хэпшыпхэр ягъэхьызырурэ зэ-рыхуагъашэр.



● Дызэкъуэту



«Бетельгейзе» студием екьу-алIэхэм зауэм, хэкум теуха у-рэдхэр жаIащ. Абы ирагъэблэгъ-ащ Налшык балигыплэ имыувахэм я узыншагъэр шра-гъэфлакIуэ «Нэмыс» центрым шылэ ныбжышIэхэр. Студием и гэссэн, илэсигбгъу хъу хы-джэбз цыкIум и Iэдэкъэ кьышIэкIа лэжыгъэ центрым тыгъэ хуищIащ. Хабзэ хъуауэ,

я IэдэкъэщIэхэмкIэ сабий унэхэм, сымаджэцхэм, дзэ частхэм зэрыкуэупсэри кьыхэ-гъэщIпхъуэ кьыдолъыгъэ.

- Сабийхэр соушI дэнэ цы-плэ дыкIуэми, я сурэтхэр бы-сымхэм, хьэщIэхэм тыгъэ ху-щыну, псапэ зыпылэ Iуэху-хэм хэтыну. Абы утетмэ, гуапа-гъэм кьегъэзэкI! - жэлэ Павловэ Светланэ. - Теклуэны-

гъэ Иным и махуэшхуэ кьэб-лагъэмкIэ сынывохуэхуэ! Ма-мырыгъэрэ гуапагъэрэ фи-щымыщIэну!

Кьыхылапхъэщ, Урысейм и Лыхуэж, генерал-майор Шаймуратов М. М. и цIэр зезыхьэ «Бетельгейзе» студием илэс пщыкIутху и пкIэ Мин-воды кьалэм кьызырыцызэ-Iуахар. А зэманым кьрыубыдэу

IуэхушIаплэм сурэт шчыным зи ныбжыыр илэситхум шчыцIэ-дзауэ илэс пщыкIух хъу са-бий мини 2-м шигъуэ, цы-хуагъэсащ. Хабзэ хъуауэ, абы екьуалIэхэм Кавказ Ищхэрэм хыхьэ кьалэхэм я лэжыгъэхэр шагьэлъагъуэ, концертхэр щат.

ТЕКИУЖЭ Зарета.

Сурэтхэр

КЪАРЕЙ ЭЛИНЭ трихаш.

Урысейм алыдж-урым бэнэ-кIэмкIэ пашэныгъэр кьыхы-хыным хуэунэтIа зэхьэзэхуэ Амур Iус Комсомольск кьалэм и спорт комплексым иджыблагъэ щекIуэкIащ. Абы щызэпегуащ кьэралым и щыналэхэм ящыцу 51-м я спортсмен 500-м нэблагъэ, я ныбжыкIэ илэс 24-м щимы-гуауэ.

КЪЭБЭРДЕЙ-БАЛЪКЪЭРЫМ шыцу зэхьэзэхуэм цыку куэд хэмьтамы, ди командэр абы медалиплIкIэ кьыхыхэжаны-кIащ. Килограмм 55-рэ зи хьэлъагъхэм я дэж шыбанэ Ульбашев Iэдэм дыщэ медаль кьыхьащ, зэхьэзэхуэм и кIэху зэпеуэм Алтай крайм и бэ-накIуэ Конунов Сунер кьытри-дза нэужэ.

ЕтIуанэ дыщэ медалыр рес-публикым кьыхыхьащ кьэра-лым и командэ кьыхьэхэм хы-хьэ Гуэуныбэ Iуес. Япэ зэлү-шIишым Тэрч шIалэм и хьэр-хуэрхуэхэм зы очко закъуэ ярымьту ятекIуэри, адэкIэ Баш-

## Гуэуныбэ Iуес зэрылъэщI



кирием и бэнакIуэ лъэщ Са-идов Басхъан финалым шы-хуэзэн хуей хъуащ. АрцхьэкIэ, шхьэусыгъуэ гуэрхэм кьыхэ-кIуэ, абы и ныкуэкуэгуэр утыкум кьыхьахьым. Алхуэдэ щыкIэкIэ Гуэуныбэм дыщэ медалыр кьратащ.

Абыхэм нэмыщI, Аслъэн Али-хъанрэ (кг 55-рэ) Къазмык Сэлмирэ (кг 63-рэ) Къэбэрдей-Балъкъэрым и командэм дом-беакъуэ медалитI кьыхуахьащ.

ШIалэхэм я тренерхэр Бел-гъэрокъуэ Эдуард, Гуаппла-щIэ ТIэхыр, Мырзэкъан Заур сымэщ.

Зэхьэзэхуэм кьыхыхэжаны-кIахэр хэтынуц Европэмрэ дуней псомрэ алыдж-урым бэнэкIэмкIэ пашэныгъэр кьы-хыхыным хуэунэтIа зэхьэзэ-хуэхэм.

ТОМЭКЪУЭ Iэдэм.



● Щэнхэбзэ

## Ташло Алий фрегъэблагъэ

Музыкэ театрым накъы-гъэм и 7-м, Теклуэныгъэ Иным и махуэшхуэм и пэ кьыхуэу, пщыхьэххэм сы-хьэт 18-рэ дакыкхэ 30-м концерт щитынуц УФ-м шчыхь зыгъэ и артист, рес-публикэм исхэр зэрыгуш-хуэ Ташло Алий. Пшыхьыр абы дагъэдэхэнущ рес-публикэм и уэрэджылакIуэ, кьэфлакIуэ нэхьыфIхэм.

Ташло Алий пшыхь да-хэмкIэ республикэм исхэм кьыфхуоупсэри, артистм и макъ гуакIуэм, классикэ уэрэдхэм дихьэххэр абы фрегъэблагъэ!

Ди газетым и кьыкIэлъыкIуэ номерыр кьышIащIуыр накъыгъэм и 3-рц.

АЛБЭРДЫКЪУЭ Iэмын.

## Дыдейхэм бжыпэр яубыд



«Сбербанк»-м и Кубокыр дзюдомкIэ кьыхыным хуэунэтIауэ щыналэхэм я зэхьэзэхуэ иджыблагъэ Налшык кьалэм щекIуэкIащ. Абы хэтащ КИФШI-м и бэ-накIуэу 200-м шигъуэ, кьытащ иджыблагъэ КЪБР-м СпортмкIэ и министерствэм и телеграм-каналым.

ЗЭХЪЗЭХУЭМ кьыкIуахэр зэхалъхэ-жа нэужэ, командэхэм я зэпеуэм Къэбэр-дей-Балъкъэрым япэ увыплэр кьыхы-хьащ, Осетие Ищхэрэ - Аланием и бэ-накIуэ гуыпэр етIуанэ, Шэшэн Республикэм и лыкIуэхэр ещанэ хъуахьащ.

Ди шIалэхэм ящыцу шхьэзакъуэ зэпе-уэхэм, я хьэлъагъ елтытауэ ахэр зыхьэзэ гупхэм дыщэ медалхэр кьыхьахьащ Къуэ-ныкхуей Идар, Срыкхуэ Ибрхьым, Къашыр-гъэ Мухьэмэд, Мизиев Хьэжмус, Гъэуэз Аз-наур сымэ.

Мэкхуауэ Ансар, Темрокхуэ Идар, Коста-хов Марат, Къэнэмэт Къантемыр сымэ етIуанэ хъуащ. Домбеакъ медалыр кьа-хьащ Гугъуэт Аслъэн, Къамбий Сэфарбий, Тай Инал, Iэпын Мухьэмэд, Бжий Тамерлан, Невмержицкий Владислав сымэ.

Редактор нэхъышхьэ  
ЖЫЛАСЭ Заурбэч

Зы илэссым газетыр 156-рэ кьыдокI. (12+)

Индексыр П 5894 • Тиражыр 1.553  
• Заказыр №877

Газетым Iэ шытрадзар  
сыхьэт 18.00-рц.

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр шчыналэ Iуэху-шIаплэм ПИ № ТУ07-00117-м шIэтIу ят-хаш.

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъышхьэм,  
секретарым - 42-56-19; унафэщI-редак-  
торхэм - 40-48-54, 40-06-33;  
жэуап зыхь секретарым - 42-75-78;  
секретариатом - 42-22-66

ДИ ХЭЩIАПIЭР  
360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Респуб-  
ликэ, Налшык кьалэ, Лениным и цIэр зезыхьэ  
уэрэм, 5, ебгъуанэ - еплIанэ кьатхэр.

«Издательство «Южный регион»  
ООО-м шытрадзар.  
357600, Ставропольск край,  
ЕсэнтIыгу кьалэ, Никольскэ  
уэрэм, 5-А